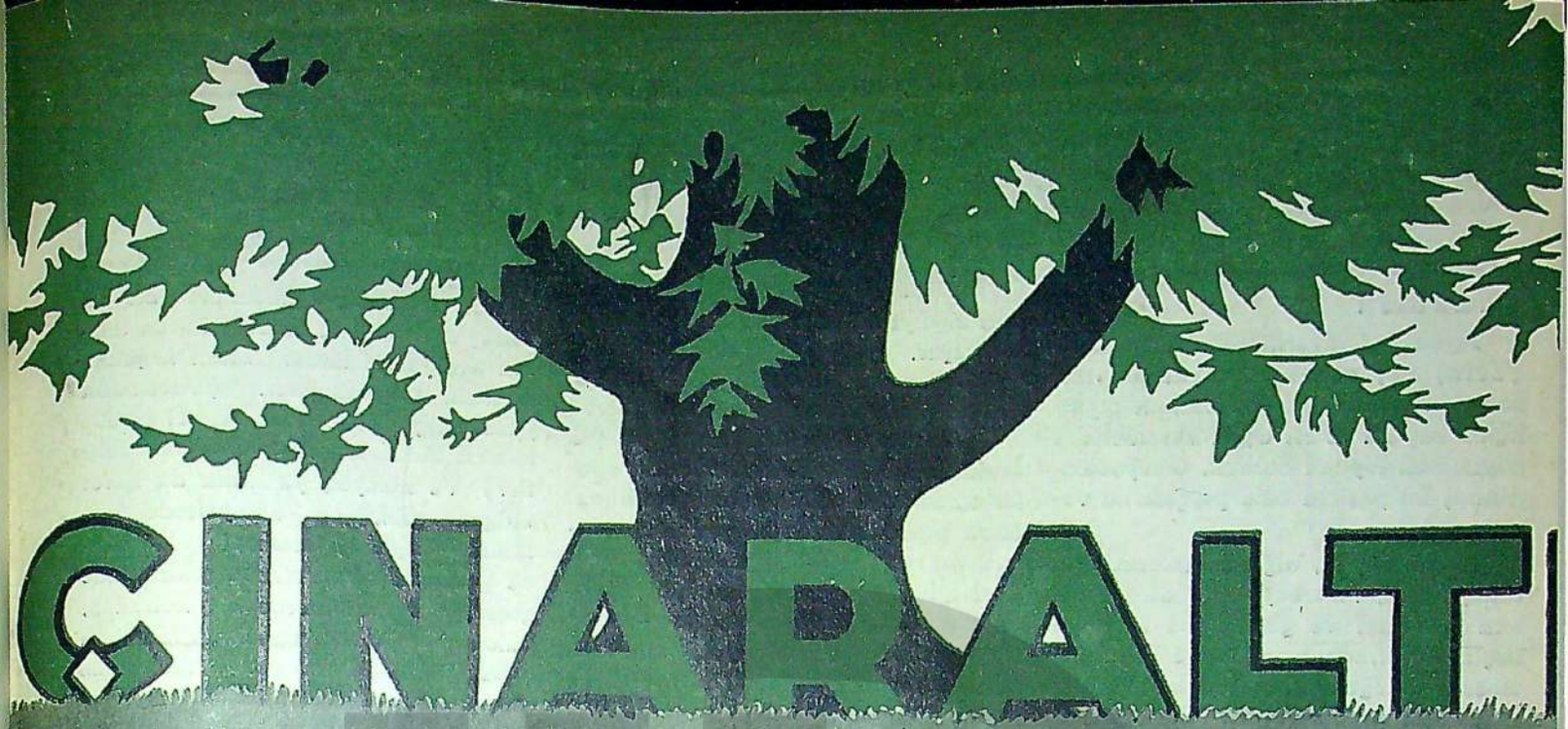

ÇINARALTI

HAFTALIK İLİM VE SANAT MECMUASI

BU SAYIDAKİLER:

Gençlik ve Çınaraltı	*Yusuf Ziya Ortaç*
Muzır bir kitab	*Emekli C. H. E. Erkilet*
Konya	*S. Ç.*
Serçe (Şiir)	*Edib Âyel*
Kültürü zayıf millet ve kültürü kuvvetli millet	*Nebil Buharalı*
Amerikada bir Türk ressamı	*Kâmran Şerif*
Dilimizi Türkçeleştirmek için amelî yollar	*Atsız*
Sülâlem (Şiir)	*Yusuf Kadıgil*
Türkçe davası	*Besim Atalay*
Divan edebiyatında hece vezni	*Sadettin Nüzhet*
Akıncı ve at (Şiir)	*Kerim Yund*
Ütopyamızın ideolojisi	*Al Temur Kılıç*
Çınaraltı Ansiklopedisi (İran)	*H. E. E.*
Bekçi (Hikâye)	*Kadri Gökalp*
Yârim geliyor! (Şiir)	*Fethi Tevet*
Kitaplar, mecmualar	*****
Genç kalemler	

SAYI: 5 63 KURUŞ: 10

GÜVEN

Sigorta Sosyetesi

Sümer Bank, Emlâk ve Eytam Bankası kurumudur

HAYAT — YANGIN — NAKLİYAT —
HER TÜRLÜ KAZA

Sümer Bank binası - Galata *Tel: 44966 - 44969*

KİM BİLİR, BELKİ YARIN!

Şair Mehmet Akif, kurtuluş ümidini terennüm eden bir şiirinde, bu mes'ut günü:

Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın!

diye, imanla, heyecanla bekler.

İşte, elinde bir Millî piyango bileti bulunanlar için de kurtuluş günü bu kadar yaklaştı. Zengin olmanıza belki de bir hafta var, 15 Eylûl pazar günü, talih kuşu, şen, bahtiyar bir civitli ile başınıza konabilir;

Millî piyangoyu ümit ile takip edenler! şairin mısraını içinizden bir dua gibi tekrarlayınız:

Kim bilir, belki . . .

AKBABA

Milliyetçi mizah gazatesi

Her hafta perşembe günleri çıkar

Çocuk adam

Yazan:

ORHAN SEYFİ ORHON

Yerli roman

SATIŞ YERİ: **Semih Lûtfi Kütüphanesi**

Binnaz

Manzum trajedi

Yazan: Yusuf Ziya Ortaç

Satış yeri: **Semih Lûtfi Kütüphanesi**

NEVROZİN

Baş, diş, nezle, grip, romatizma

Nevralji, kırıklık ve bütün ağrılarınızı derhal keser

İcabında günde 3 kaşe alınabilir. Taklitlerinden sakınınız. Her yerde pullu kutuları ısrarla isteyiniz.

MİLLİYETÇİ DERGİLER

KİTAPLAR MECMUALAR

Yurd'dan :

Aylık Üniversiteliler mecmuası (Yurd) un, dorduncu sayısında, bilhassa «Azerbaycan operasının teşekkülü» başlıklı ve H. Oguz imzalı tetkik makalesini faydalı bulduk. Okuyucularımıza, bu yazının bazı parçalarını veriyoruz :

[Sahne hayatı, diğer memleketlerde olduğu gibi, Azerbaycanda da bir takım zorluklar ve güçlüklerle karşılaşmıştır. O sırada memlekette koyu bir taassup olduğundan meselâ bu hareketi dine aykırı bulmuşlardır. Sonra yer sıkıntısı ki mühim bir mesele teşkil ediyordu. Bundan başka kadınların sahneye çıkması en belli başlı güçlüklerden biri idi. Fakat bütün bunlara rağmen muvaffak olunmuştur. Diyebiliriz ki bütün bu muvaffakıyete sebep, eseri ortaya koyanların mevzularını bilhassa halk kitlesi içerisinden seçmesi ve özbeöz millî oluşundandır. Meselâ (Kör Oğlu) nu ele alalım. Bu eser Üzeyir bey Hacı Beylimin en son eseridir. Mevzuunu ele alırsak, bunu bilmeyen işitmeyen [illegible]tur, hatta halk arasında biraz [illegible]neleşmiştir. İlk perdesi Hasan [illegible]nın sarayını göstermektedir. Dekor [illegible] asra göre hazırlanmış... Bu güzel [illegible]a güzel millî müzik refakat etmektedir. Hasan han XVI asırda yaşamış zulüm ve gaddarlığı ile meşhur birhandır. Kendi saray adamlarına Ali'nin gözlerini oyduruyor. Ali'nin Revşan isminde bir oğlu var (sonra Köroğlu diye tanınıyor). Hasan hana isyan ediyor. Babasının intikamını almak için yemin ediyor. Meşhur kır atına binerek dağa çıkıyor. Köroğlunun bir sevgilisi var: Nigâr. Köroğlu uzun mücadele, kahramanlıktan, şecaattan sonra muvaffak oluyor ve sevgilisi Nigâra kavuşuyor. Son perde böyle bitiyor. Millî sanat için bundan daha güzel bir mevzu olur mu?

«Aşık Garip» i halk arasında tanımıyan yok gibidir. Bu hikâye de ağızdan ağıza, senelerdenberi dinlenmiştir. Bu defa daha olgun ve daha reel bir şekilde, ayni zamanda millî musikî ile süslenmiş görünce pek tabiî hoşa gitmiştir. Böylelikle halkın sanat ihtiyacı esaslı bir şekilde temin edilmiş oluyor.

«Aşık Garip» şarkın «Romeo-Juliet» idir.

«Leylâ ve Mecnun» Üzeyir Bey Hacı Beylimin ilk eseridir. Mübalâğa etmeden söyliyebiliriz ki yüzlerce defa oynanmıştır.

«O olmasın bu olsun», «Şah İsmail», «Arşın mal alan», «Şah Abbas», «Aslı - Kerem», halk tarafından en çok sevilen ve oynanan eserlerdir. Bu eserler muhtelif lisanlara tercüme edilmiş, hattâ muhtelif uzak ve yakın memleketlerin sahnelerinde oynanmıştır. Bunlardan başka birçok ufak, büyük opera parçaları daha mevcuttur. Bu eserlerin isimlerinden bile anlaşılıyor, bunlar tamamile millîdir, ve millî sanat endişe ve duygusile meydana gelmişlerdir.

Bugün Ankarada Devlet tiyatrosu kadrosunu tamamlamak için artist yetiştirilmektedir. Prof. Carl Eberth'in dediği gibi artist ve sahne ile iş tamamlanmaz. Millâ eserlerin meydana getirilmesi gerektir. Profesör bu sözlerinde pek haklıdır. Seyirci sahne ile karşı karşıya geldiği zaman, onun ruhunu, hislerini, duygularını okşayan eserler yazılmalıdır.]

★

Yurd ve Dünya'dan :

Ankarada çıkan aylık Yurd ve Dünya mecmuasının ağustos sayısında, Mediha Berkes'in «Fadime - Cevriye Kadın» başlıklı gezi yazısı, köy edebiyatına özenmeden bizi köylü ile karşı karşıya getiriyor. Çocuk ölümünü, köylü kadının çalışkanlığını, şeker hasretini, güzellik telâkkisini bu yazıdan öğreniyoruz.

Yine ayni mecmuada, Behice S. Boran'ın (Kadın romancılarımız) mevzulu bir tetkiki var. Kitapçının ifadesine göre en çok okunan romancılarımızdan ikisi kadındır.

Bayan Behice S. Boran, bu kadın romancıların altı kitabını satıp alıp okuyor. Vardığı neticeyi makalesinin sonundan naklediyoruz:

[Edebiyatımızın halka inmediği, bilhassa köylü ile meşgul olmadığı daima tekrar edilip duran bir meseledir. Halbuki köylüye, şehirdeki kitlelere inmekten vazgeçtik, bugünkü romanların çoğu, orta halli şehir halkının, bu romanları okuyanların, sizin ve benim hayatımıza benzer hayatları da aksettirmekten uzak bulunuyor. Bu romanlardan birinde sarışın bir genç kızın başı Rambrandt'ın tablolarındaki başlara benzetiliyor (Kaçımız bu ressamın tablolarını biliriz? Böyle bir tarif bize bir şey ifade eder mi?) Diğer birinde İtalyan kiliselerindeki freskolardan bahsediliyor. Hele bir üçüncüsünde bir arkadaş diğerini «bu medenî asırda telefon almıyacak kadar insan kaçkını» olmakla ittiham eder. (Evlerimizin yüzde kaçında telefon vardır? Bizde telefon bu kadar mı taammüm etmiştir?) Ve nihayet, yukarıda da işaret ettiğim gibi, bu hikâyelerde anlatılan hayat Suadiye, Boğaziçi ve Çamlıcada ve Avrupa şehirlerinde geçer; otomobillerden, kotradan, balolardan dem vurulur. Mamafih benim bu satıları yazmaktan maksadım bu romancılarımızı ittiham etmek değildir. Tiyatro, resim ve umumiyetle sanat bahislerinde de işaret ettiğimiz gibi, sanat, kısmen olsun, dileyici, seyirci ve okuyucuya uymak mecburiyetindedir. Eğer bu romanlarda yukarıda anlattığımız neviden bir hayat âdetâ yegâne ideal hayat olarak ortaya sürülüyorsa, bu romanlar gençlerimize içtimaî idealler, içtimaî hizmet ve fedakârlık gayeleri aşılamıyor diye öfkelenmiyelim. Roman muharrirlerinin ahlâk hocalığı etmiye mecburiyetleri yoktur. Bu kitaplar «içtimaî kıymet» leri yaratmıyorlar, mevcut olanları aksettiriyorlar; bize, hiç değilse bir kısım okuyucu için hayatta kıymet verilen şeylerin ne olduğunu dolayısiyle anlatıyorlar. Tasvir ettikleri hayat tarzı, önsürdükleri kıymetler okuyucuya uygun olduğundan bu kitapların sürümü bu kadar fazladır. Bu romanlar, beğenmediğimiz bir vaziyetin sebebi olmaktan ziyade onun ifadesi, «ârazı» dır.

AÇIK KONUŞMALAR

İzmir, Mekke yokuşu 22 No.da bay Nuri Sınangil'e :

— Bize karşı alâkanıza ve sevginize teşekkür ederiz. Beraber düşünüyoruz, demek. Bunun böyle olması da pek tabiî değil mi?

★

Yüksek İktısat ve Ticaret Mektebinde Bay Münir'e:

—1: O resim Matbuat Umum Müdürlüğünün (Fotoğrafla Türkiye) albümünden alınmıştır. 2: «Çınaraltı» nın kapak renklerinin değişmesi yeknesak olmaması zarurî. 3: Arzunuzu gelecek sayılarımızda yerine getirmeğe çalışacağız. 4: Alâkanıza teşekkürler.

★

Kozanda ST. Hâkim Bay Ahmet Kılıca :

— İçten gelen sevginizi ayni duygu ile karşılarız. Teşekkürler.

Çınaraltı

Dilde, Fikirde, işde Birlik.

SAYI :	İdarehanesi;	TELEFON :
5	İstanbul, Ankara caddesi, Hususî daire	22129

Gençlik ve Çınaraltı

Yazan: Yusuf Ziya ORTAÇ

Aldanmayınız:

Tarzan çığlıklarile denizi altüst eden, ensesi kuyruklu bob stillere!...

Aldanmayınız:

Ellerindeki kalemlere, zaman zaman birer paçavra takıp Babıâli yokuşunda bayrak açan ideal çapulcularına!..

Kanaatimizin senedlerini avucumuzda tutuyoruz: Her gün vatanın dört köşesinden yağan mektuplar.

Bu mektublar, bin elden ve bir yürekten geliyor: Doğu sınırlarından bir delikanlı, Ege kıyılarından bir genç, Batı ellerinden bir öğretmen, yürek çarpıntılarını birer zarfa koyup gönderiyorlar. Açıyoruz: Hepsinde aynı kardeş ses.

Gaflet yılları, şuuraltı küllerine gömdüğü millî duyguları karartamamıştır. Beynelmilelci propagandanın ağzı, bu ateşi, söndürmek için üfledikçe tutuşturuyor.

Varsın dünü olmayan soysuzlar, Âdem oğlu olmakla övünedursun. Yedi göbek sayan Türk çocukları arasında Marx'in piçleri yaşayamaz!

Misal mi istiyorsunuz? Daha ilk sayılarında, kâğıtları, fikirlerinin leşine kefen olan fesat mecmualarına karşı Çınaraltıyı karşılayan büyük alâkayı gösteririz. Bu şerefin millî gururu, bizim olduğu kadar okuyucularımızındır.

Artık, Türkellerinde, ayrı ayrı yasdıklara baş koymuş milyonların ayni büyük rüyayı gördüğüne inanıyoruz.

Hayırdır inşallah!

Yusuf Ziya ORTAÇ

6 Ağustos 1941 Cumartesi

ÇINARALTI

Haftalık Türkçü, Fikir ve Sanat Mecmuası

Cumartesi günleri çıkar.

Abone şartları :

Yıllığı 500, altı aylığı 250 kuruş.

Ecnebi: Yıllığı 1000, altı aylığı 500 kuruş.

Fiatı : 10 Kuruş.

Sayı=5, 6 Eylül 1941

Muzır bir kitap

Yazan : Emekli General H. E. Erkilet

Bir broşür gördüm. Kabının üst tarafında Ahmet Vefik adı ve altında iri siyah harflerle koca bir «Milliyetçilik» başlığı vardı. Kabın ortasında, bir çerçeve içine alınmış şu sözler : Risalenin sonuna eski İtalyan Başvekili Françesco Nitti'nin milliyetçiliğe dair yazmış olduğu bir makalesi konmuştur. En alt tarafta da, Bozkurt matbaası İstanbul 1936 kayitleri var.

Türkçü ve milliyetçi meşhur Ahmet Vefik paşayı hatırlatan isim, milliyetçilik ve Bozkurt kelimeleri alt alta bir risalenin kabında yazılı olunca, onun milliyetçi bir eser olduğuna insanın artık şüphesi kalmaz ve alıp okumak ister. Fakat el altından gizlice ve bedava dağıtıldığı için bu kitabı, doğru dürüst, ne kitapçılarda bulur ve ne de kitapçı camekânlarında görürsünüz. Bir dostuma müşterisi olduğu bir tütüncü, peykenin alt rafından çekerek gizlice vermiş.. Ben bu kitabı onun sayesinde gördüm ve okudum.

Keşke görmez ve okumaz olaydım. Baştan başa bozguncu ve ihtilâlci fikir zehirlerile dolu. milliyetçilik aleyhdarı ve düşmanı olan bir kitabı bilmem, hiç okudunuz veya gördünüz mü? Böyle broşürler tehlikeli oldukları kadar müthiş ve müstekrehtirler. Onları okumak insana İngiliz tuzu, Hint yağı, petrol ve zift içmekten daha beter gelir. Üstüne acı kahve ve her ne alsanız bulantısını bir türlü geçiremezsiniz. Bu nevi kitapların biz çağda ve ruhtaki milliyetçi adamlar üzerinde yaptıkları ve yapacakları tesir nihayet böyle bir infial ve istikrahtan ibarettir. Fakat ya o Türk çocukları ve Türk gençleri, bu müthiş zehirleri ala ala ne hale geleceklerdir?. Endişemiz onlar içindir.

Zaten bu nevi kitap ve broşürlerin maksat ve hedefleri bizler değil, fakat doğrudan doğruya çocuklarımızdır; Atatürkün Büyük Millet Meclisi kürsüsünden milliyetçi genç Türk Cümhuriyetini kendilerine emanet ettiği Türk gençleri ve Türk gençliğidir. İşte bu ve amsali broşürler, bu hususta emek ve para sarfeden adamlar ve teşkilât tarafından, Türkiyenin ve bütün Türklüğün bugünü ile yarınının dayandığı bir nesli zehirlemek ve bin bir zahmet ve yoksulluklarla yetiştirilmekte olan Türk fidanlığını kurutmak hainane maksatlarile yayılabiliyorlar. Bundan yalnız pek acı ve derin bir teessür değil millî varlığımız için muhatara ve tehlike de duyuyoruz.

Aziz okuyucular, bu endişelerimizin mübalağalı olmadıklarını göstermek için, size bu muzır kitaptan gelişi güzel bazı satırlar nakledeceğiz :

«Bir münevveri tutup da: Şu millet dediğiniz nesnenin ne olduğunu bana söyler misin diye, sorsanız cevap veremiyeceği yüzde yüzdür.. Cemiyet tezadlarının insanları sürüklediği uçurumlardan bir tanesi de insanların, hakikatte mevcut olmıyan şeylere kendi kafalarında yer vermesidir.. Son iktisadî ve içtimaî tahavvüller yanında milliyetçiliğin hâlâ geri kafalardaki bu müphem saltanatına şaşmamak kabil olamaz.»

«Sosyal telâkkilerde millî meselenin bu kadar önemli bir durum kesbetmesinin acaba sebebi nedir? Emperyalist cihan harbinden sonra son çağını yaşıyan kapitalizmin metafizik koltuk değneklerile hayatını biraz daha idame ettirebilmesi için burjuvazinin üzerine eski millî kisveyi yamayarak giymesinden ileri gelmektedir. Lâkin yama kabul etmiyecek kadar eski ve hâleti nezide olan bu libasın artık dakikaları sayılmaktadır.»

«Bu itibarla zamanımızda olduğu gibi bidayette dinin afyon buharlarile büyülenen halk daha sonra ağır ve kesif bir milliyet havası içinde uyuşmaktadır. Bu uyuşukluk sayesinde evvelâ burjuvaziyi istismar keyfiyetinin gayri tabiiliğini örtbas ederek proletaryayı manyetize edip kendine bağlaması, saniyen emperyalist muarızlara karşı vatanı ve neticede kendi mülk ve menfaatlerini esirgeyebilmesi için proletaryaya böyle bir mefkûre telkin etmeğe son derece ihtiyacı vardır. Burjuvazi kendi menfaatlerini korumak için ekseriyeti istismar etmektedir... Fakat efendileri için kanını akıtan ve ölen proletaryaya ve köylüye bu badirede düşen pay yine kendi esaretini kendi elile kurmaktan başka nedir ki.. Bunun için bu zıd sınıflara karşı mübarezeye girişmek icap eder. Biz bütün milletlerin mahkûm sınıflarını yine bütün milletlerin hâkim sınıflarına karşı birleştirelim.»

İşte insanın ve insaniyetin aile, millet, milliyet, din, ana'ne ve tarih adile mukaddes her nesi varsa yıkarak insanı her türlü ahlâkî ve manevî kayıtlardan âzade çırçıplak bir mahlûk ve lüzumunda bir canavar haline getirmeği hedef edinen fikir ve nazariyeler bunlardır. Fakat hayır! Türk milleti ve Türk gençliği bu müthiş ve hain zehirlerden kendini korumayı bilecektir.

H. E. ERKİLET

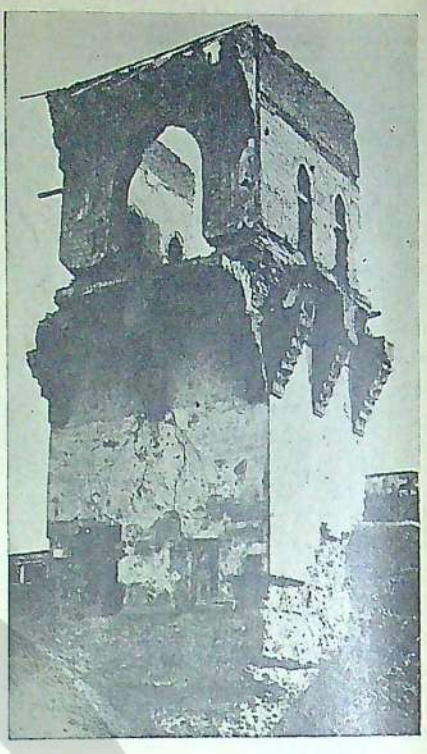

12 nci asırda ikinci Kılıç Arslandan kalma saray bakıyesi. 1907 de yıkılmıştır.

KONYA

Yazan: S. Ç.

Söyle bana, güzel Konya sen Likaonya'nın İkonyom'u değil miydin, bakir kızlarını, güzel kadınlarını yiyen ejderhayı öldüren Jüpiter'in oğlu, gûya senin ilk halâskârın olmuştu değil mi?..

Asurya'lıların Beliis'ü, Ninüs'ü, Mısırlıların Ramzes'i hep sana çalım satmışlar, fakat Banapal bunların hepsinden baskın olmak istemişti.. Daha sonra Lidya'lıların Alyat'ı Krezüs'ü bu çalımda sıraya girmek istemişler. Fakat İranlıların Keyhusrev'ine esir olmuşlardı değil mi?

Sen Erdeşir'i de gördün, İnüs'deki meşhur savaşta Dârâ'yı yenen İskenderin idaresini de gördün. Fakat biliyorum, Roma'nın taksiminde Arkadyüs gibi bir miskin kalpazanın eline düştüğüne pek kederlendiydin.

Mitoloji'ye bürünmüş putperestlik hayatını günün birinde tamamlıyarak hıristiyan oldun, fakat bundan da hayır göremiyeceğini anladığın zamanlar, sana müjdeciler gelmeğe başlamıştı: Battal Gaziler, Harun - ür-Reşid'in kumandanları bunlardı. Nihayet müjdeler çıktı; milâdın 1070 i idi. İlk defa Türk'ün yağız çehresini gördün ve ona âşık oldun, tam 901 yıl oluyor değil mi?.

Bu aşkın boşa gitmedi ve on altı yıl sonra da dünyanın en asîl ve şerefli milleti olan Türk'e otağ oldundu, o vakittenberi senin talihinle birlikte adın da değiştiydi, değil mi, Konya?.. İşte seni medeniyete doğru şahlandıran, beni de sana bağlıyan tarihin bundan sonra başlar.

***

«Konya» ne demektir bilmiyorum, fakat benim defterimde «Arslan yatağı» diye yazılı.

Burası, Avrupadan Türk'ü yenmeğe koşuşan Haçlı sürülerini çil yavrusu gibi dağıtan Kılıç Arslan'ın otağı değil mi?..

Burası, yine Avrupanın her milletinden toplanıp Anadoluya gelen ikinci Haçlı ordularına Konya ovasında güzel bir kötek attıktan sonra, başkumandanları imparator Konrad'ı Ayasluğ'dan, kral Lui'yi Antalyadan denize kaçıran Kılıç Arslan oğlu Rüknettin Mes'ut adlı Türk başbuğunun otağı değil miydi?

Bu arslan yuvasında yetişen, Mes'udun oğlu İzzettin Kılıç Arslan değil miydi ki Bizans ordusunu Eski Hisarda dağıtarak baştaki imparatorunu tacını yere çalarak kaçırmıştı.

Yine bu İzzettin Kılıç Arslan değil miydi ki Üçüncü Haçlı ordusunun kumandanı imparator Frederik'e destursuz bağa girişinin, Anadoluya ayak basışının cezasını Alaşehirde vermişti, Trakyaya ilk Türk sınırını yaslıyan bu Arslan değil miydi?.

Ey koca arslanlar yatağı şehir; dinle beni daha sözüm bitmedi : Sen, birinci Alâettin Keykbad'ın zamanında dünyanın bir ilim ve fazilet kaynağı iken bütün dünya âlimleri sana koşuyordu değil mi? Âlimlerin sultanı lâkabını almış Bahaettin, ve bunun oğlu Molla Salâhattin, senin bağrında yaşayıp orada ölmediler mi? Bilirim sen, Alâettin zamanındaki refah ve saadetini unutamazsın..

Sahip Ata Fahrettin Ali gibi, Karatay bin Aptullah gibi büyük Türk vezirlerini bağrında yatırdığını nasıl hiçe sayarım, fakat Alâeddin tepesindeki Arslanlar yapısı olan camiin türbesinde işte bu arslanlardan yedi tanesinin aziz kemiklerini bağrına basmış yatıyorsun. Sen arslanlar yatağı değil de nesin? Defterimdeki bu adını sen de kabul et ve tacına sorguç yap..

Birer birer sayıyorum, tam on sekiz Selçuk hükümdarı kondurmuş göçürmüşsün, sen ne şerefli kervansaraysın?. Göğsünde çakılı âbideler de bunların sana bıraktığı şerefli hâtıralar değil mi?. Bu madalyaları göğsünde taşıyan bir şehrin alnını göklere çevirmeğe hakkı var..

***

Günün birinde Selçuk hükûmeti sallanarak çöktü. Fakat Türk milleti çöker mi? Nur Sofu'nun oğlu Karaman ve çocukları, genç bir Türk hükûmeti daha kurdular, tam 172 yıl Konyayı yine Konya, yine Türk yaşattılar, fakat yıllarca Osman oğulları ile süren kardeş kavgasının sona ermesi lâzımdı. Bir ailede iki reis, bir ülkede iki başbuğ olamıyordu? Osmanlılardan Fatih Mehmet nihayet Karamanlılığı kaldırarak Türklüğü bir ad altına aldı.

***

Osman oğulları da seni ihmal etmediler Konya... Selimiye gibi, Şerafettin camii gibi yüksek medeniyet eserleri: Selçuk mimarîsi yanında, Osmanlı mimarîsindeki istihaleyi üç asırlık teknik yükselişini yanyana, ne güzel ve ne canlı ifade eden eserlerdir, hele on dokuzuncu asırda bunların peşine takılmış olan Aziziye camii, karakterindeki soysuzluğu ile, bu saltanatın ahlâkında, içtimaiyatında, milliyet ve sanat telâkkisindeki müthiş çöküntüyü açıkça ilân ettiği için onu da kıymetli bir vesika diye sakla... Kötülerin de tek bir kıymeti vardır: İyilere ölçü oluşu....

***

Bursa, Edirne, İstanbul gibi sevgililerim milletimin Osmanlı tarihinden birer pırlantalı sahifelerdir, fakat sen: Dedem Selçuk'a kadar uzun tarihinle yaşıyorsun, göğsünde taşıdığın firuzelerden, zümrütler, inciler ve pırlantalardan işlenmiş madalyalar arasında ver almış olan medreselerin, Sırçalının, Karatay'ın bugün ne hocası kalmış, ne talebesi... Fakat bunlarla sen, değil benim gibi cahile, medeniyeti inhisarında tutmak istiyen uzak diyarların yirminci asır âlimlerine de en geniş mânasile medeniyet dersi verecek bir medeniyet ve ilim divanısın.. Seni okuyabilenlere ne mutlu, ve ne yazık seni göremiyenlere ve okuyamıyanlara..

Düşünüyorum, Alâettin tepesindeki camiin minaresine çıksam okuyacağım ezanın cümleleri şunlar olacaktır :

[Ey Türk gençliği Konyanın bağrına koşuşun, Türklüğün cenneti burasıdır, burada hacı olmaky oksa da, ırkların en yücesi olan Türklüğün sırrına ermek, faziletine erişmek var..

Dedelerinin bu sanat harikalarını görmemiş çocukların milliyet ateşi ocaktaki yaş meşenin tısırtısına benzer, onda alev görülemez, hararet sezilemez.

Konyanın iç kalesinde kamp kurun, burada denizden 1050 metre daha yaklaşacağınız güneşte sırtınızı ısıtırken, ruhunuzu da onun göğsünde yanan sanat ve medeniyet şaheserlerile tutuşturursunuz.. Cümhuriyetin istediği gençlik de budur: Daima kavî, nurlu ve ateşli..]

İşte Çınaraltında bunu düşünüyorum..

S. Ç.

Cumhuriyet, S.5, 6 Eylül 1941, s.5.

Serçe

Bir gün gömecekler seni şehrin varoşunda
Boş geçti ömür, kaç senemiz kaldı ki şunda..

Vurdukça saat örsüne vaktin, gece, gündüz
Kaç can yanıyor, dur da düşün, her vuruşunda!

Sırtında yükün tırmanadursan da kayıtsız
Er geç kalacaksın emelin sarp yokuşunda.

Kim kurtulabilmiş ki şu alnın yazısından?
Her karlı başın bir keder ağlar duruşunda.

Heyhat! öleceksin, kalacak arkada herşey
Yok ağlıyacaklar şuradan kurtuluşunda.

Er geç solacak üstüne konmuşsa çiçekler
Sonsuzluğa yoldaş kalacaksın koğuşunda.

İçlenme E D İ B ismin anılmaz olacaktır
Rûhun ötecek belki de bir serçe kuşunda!

Edip AYEL

MİLLİYET'Sİ TEFRİKALER

Kültürü zayıf millet
ve
Kültürü kuvvetli millet

Yazan : NEBİL BUHARALI

Cemiyet dediğimiz insan toplulukları da tıpkı fertler gibidir: Doğarlar, yaşarlar ve ölürler. Bu cemiyetleri doğuran sebepler türlü türlü olduğu gibi cemiyetin bünyesi de keyfiyetçe bir cins veya türlü türlü cins insanlardan mürekkep olur. Bu iki biçimden hangisi olursa olsun bir cemiyeti meydana getiren yalnız bir cinsten olan bir millet olur ki gücü ile kuvveti ile bu millet o cemiyetin yapıcısı ve koruyucusudur. Ne vakit bu milletin gücü, kuvveti zayıf düşerse o cemiyet te bu zayıflıkla mütenasip olarak dağılmaya kadar gider.

Burada cemiyeti sosyolojik mânasında kullandık. Hukukî ve siyasî manada bu cemiyete devlet derler. Bir millet ne kadar güçlü olursa devleti de o kadar kuvvetli ve sürekli olur.

Bir milletin kuvveti nedir?

Bir milletin kuvveti onu manen ve maddeten ayakta tutacak ve yükseltecek olan temellerdir ki bu temelleri sağlam olmıyan millet yaşamaz ve bu temellerden manevî olanlar maddî olanın da esasıdır. Bu manevî temeller bir millete benliğini öğreten, yalnız bir duygu veren, bir düşündüren, ruhî varlığını doğuran, o milleti bir biçimde ve birbirine eşit yapan, fertlerini birbirine sıkı bağlar ile bağlayan yüksek mefhumlardır ki hepsine birden kültür derler. Kültürün başında dil ve edebiyat gelir, bundan sonra milletin seciye, iyi ahlâk ve iyi ananesi, vicdan, maneviyat, din ve tarihi gelir, daha sonra bediiyatı, güzel san'atları, türlü üslûp ve tarzları, başarıcılık, kuruculuk ve teşkilâtı, düşünüş ve hayat bilgisi gelir. Nihayet hepsinin muhassalası olarak efkârı umumiyesi ve hayat seviyesi gelir.

Burada dil ve edebiyatı en başta saydık. Çünkü ilk harsımızı ve milliyet duygumuzu bu vasıta ile duyar ve elde ederiz. Bu dil bahsını ayrı bir makalede inceleyeceğiz.

Bu temeller bir millette ne kadar sağlam olursa o millet o kadar kaya gibi metîn ve sağlam olur; çünkü fertleri birbirine bağlı, yâr ve sadık olur; yurd sevgisi, yurddaş sevgisi, umumî menfaat ve birlik herşeyin üstünde olur. Böyle milletlerde millî ruh, millî şuur kemale gelmiştir. Dahilde hakperestlik ve adalet ve harice karşı millî haysiyeti ve hukuku müdafaa ve umumî menfaat için yüksek fedakârlık duygusu yolundadır. Fertlerin yaşayışı yükselmiş ve herkes milliyet ve insanlığını öğrenmiştir. Memleket mamur ve gönüller şendir. Böyle bir millette inhitat ve sukut alâmetleri olan yeis, sefalet, garaz, yalan ve dolan, sefahet, cinayet asgarî hadde iner. Şehirlerinde harabeler, izbeler, teneke mahalleleri; memlekette yoksullar, pejmürdeler görülmez.

Millî kültürün taammüm etmesi ve yükselmesi milleti yükselttiği gibi etrafında rastladığı kültürü zayıf milletleri de kendi kuvvetli kültürüne zamanla kısmen veya tamamen temsil eder. Buna dair tarihte çok canlı misaller söylenebilir. Netekim böyle temsil yüzünden Türk ulusu geçmiş zamanlarda birçok kabile ve cemaatlerini kurban vermiş ve hattâ muzafferen girdiği bazı memleketlerde temsil felâketile benliğini kaybederek mahvolmuştur. Milâd sıralarındaki yüzyıllarda şarkî Hun devleti Çinin şimal kısmını hattâ orta Çini bile istilâ etmiş, şimal kısmına kuvvetli Türk cemiyetleri gelip yerleşmişlerdi. Sonradan Çinlilerin kuvvetli harsı hep bunları temsil etti. Çin hükümdarları ekseriya Türk prenseslerini zevceliğe alırlardı; prenses kavım ve kabilesini Pekin civarına celbettirip onları oralarda iskân ettirdi. Bahusus 19 uncu asrın sonuna kadar Çin imparatorları olan Mançular Türktüler. Bunlar da Çini istilâ etmiş ve imparator olmuşlardı. Sonradan bunlar ve şimalî Çine iskân edilen o eski Türkler hep Çinlileştiler. Bugünkü günde oralarda seyahat eden Türkiyeliler sekenenin birçoğunu bahusus deveci ve kervancıları gerek sima ve suretçe ve gerek giyiniş ve yaşayışça bir Konyalıdan bir Anadoluludan zerre kadar farketmezler; lâkin ne yazık artık Çince konuşuyorlar.

Bundan yarım asırdan fazla oluyor ki Türkistana gidip orada uzun boylu tetkikat yapan ve oradan da Çine kadar giden meşhur Macar seyyah ve müsteşriki Profesör Vanberi, Seyahatnamesinde Işkodradan ta Pekine kadar Türkçe konuşulduğunu nakledip bu topluluğa sonradan Çarlık Rusyasının büyük rahneler açtığını birçok muhaciri kütle halinde Türkistanda ana yollara ve geçitlere ve güzel ovalara yerleştirdiğini yana yakıla söylemiştir. Bundan takriben sekiz on asır evvel Islavlar arasına düşen Türk kabileleri Islavlaştılar. Hâlâ aile ismi Türkçe olan şimal Islavları pek çoktur. Ne hacet, daha yakınlara, muhitimize gelelim; Osmanlı imparatorluğu devrinde şark vilâyetlerinde bazı Türk kabileleri, Yürükler kürtçe konuşmaya ve Irak ve Suriye taraflarında da Arapça konuşmaya başlamışlardı. Mardinin Türkler tarafından bina edildiği ve şehir halkı bunlardan olduğu tarihçe belli olduğu halde bir müddet sonra bu halk da Arapça konuşmaya başlamıştı. Kezalik Cezayir, Tunus, Mısırda yerleşmiş olan Türk fatih, muhacir ve müstamerleri kuvvetli bir Türk kültür ve câmiasından mahrum oldukları için ora halkına uydular, yani temsil edildiler. Bu hal sosyolojinin bir kaid olduğu gibi tabiat kanunlarının da şaşmaz bir neticesidir: Büyük ve kuvvetli olan küçük ve zayıfı yutar.

Kültür adı altında yukarıda saydığımız temeller ne kadar milletin ruhuna yerleşir ve ne kadar işlenip yükselirse millet de o kadar yükselir ve kuvvetlenir. Bunlar millete can veren âmillerdir. İhmal edilirse manevî maddî sukut alâmetleri başlar. En yüksek ve medenî milletler, kültürü en yüksek ve işlenmiş olanlardır. Biz de ülkü ve parolamız daima en yüksek kültür olmalıdır.

Beynelmilelci veya istilâcı fikirler ilk evvel bir milletin benliğini meydana getiren kültürüne musallat olurlar bunları birer birer yıkmaya çalışırlar. Benliğine ve milliyetine tamamen sahip olmamış ve hattâ daha yazı dilini bile millileştirememiş bir millet beynelmilelciliğe kendini kaptırırsa vücudu âlemden kalkmaya, adı sanı kalmaya mahkûmdur. Şanlı tarihinin başlangıcı belki dünyanın kuruluşuna kadar dayanan hür Türk milletine başkalarına uymak yaraşmaz. «Türk öde, Türk ileri» şiarımız olsun.

Nebil Buharalı

Amerikada bir Türk Ressamı

Yazan : Kâmran Şerif

Amerikada çıkan yorgan kadar kalın, çarşaf kadar geniş gündelik gazeteleri bilirsiniz. İşte bunlardan biri: San Francisco News. Açıyorsunuz. İç sahifelerin birinde sekiz sütun üzerine tertip edilmiş bir başlık altında uzunca bir makale. Sekiz yaşında 95 evlât sahibi olan, üç defa Atlas Okyanusunu geçen bir Türk kedisinden ve bunun sahibinden bahsediliyor. Kedinin bir portresile iki kedi yavrusu resmi ve kedi sahibinin büyücek bir fotografı makaleyi süslüyor. Bu zat Hüseyin Halit isminde genç ve sevimli bir vatandaştır.

Amerikan gazetesi, o sırada Courvoisier galerilerinde tablolarını teşhir etmekte olan bu Türk ressamını San Francisko halkına, onların anlıyabilecekleri şekilde, tanıtadursun, biz vatandaşımızı Çınaraltı okuyucularına onu bildiğimiz gibi tanıtmağa çalışalım:

Hüseyin Halit İstanbulda doğmuş, Galatasaray lisesinde tahsil etmiş, bir asker oğlu ve meşhur Türkçü Edip Ahmet Hikmetin yeğenidir. İhtiyat zabiti olarak Harbi Umumiye iştirâk ettikten sonra teşehhüt miktarı yaptığı banka memurluğu istisna edilecek olursa, Halit ressamlıktan başka hiç bir mesleği merak edip ucundan bile tutmağa lüzum görmedi. Palet ve fırçanın sihrü kerametine inanmış, onlara bel bağlamıştı. Sihirbaz âletlerini andıran bu iki kalem eşyaya taze ruhunun bütün imanile sarıldı, kendini engine salıverdi.

Bu derece samimî bir aşkla sarıldığı şey ona ihanet etmedi.

İstanbul Güzel Sanatlar Akademisinden geçen Hüseyin Halit Roma ve Floransada ciddi bir tahsil devresi geçirdikten sonra, ressam sıfatile bütün Avrupayı dolaştı, fırsat buldukça İstanbula ve Ankaraya uğramağı da unutmadı. Avrupada hayli gezdikten ve uğradığı yerlerde bir çok meşahir portresi çizdikten sonra Hüseyin Halit yeni dünyaya geçti.

Bir kaç senedenberi Amerikada karar kılmış olan ressam orada verimli ve çok faal bir hayat geçiriyor. Çok geziyor, çok görüyor ve mütemadiyen resim yapıyor. Resim onun için hayatın hem gayesi, hem de vasıtasıdır. Amerikada kendine temin ettiği temiz ve rahat yaşayış tarzını sadece sanatına borçludur. İkameti New-York'ta olduğu halde, bugün San Fransisko'da, yarın Florida, Şark sahili ve Oklahoma sosyetesinde görülüyor, hikmetşinas Aynştayn, tek başına Okyanusu aşan kadın tayyareci Amelia Earhcart, Madam Lindberg gibi meşhur insanlar memnuniyetle karşısında durup ona resimlerini çizdiriyorlar, her geçtiği yerde hususî sergiler tertip ediyo büyük gazeteler, sanat haberlerine ayırdı ları sütunlarında Türk ressamının çini rekkebi, kurşun kalem, ve sulu boya lerinden bahsetmeden geçmiyorlar. B bazı çocuk ve kadın portreleri, duvar r olarak piyasada satılmak üzere resim tarafından tab ve teksir ediliyor ki kıyetine delil sayılabilir.

Hâsılı, dünyanın her tarafından Amerikaya akın eden istidatları insafsız beynelmilel elemeye tâbi tutan müthiş s kalburunun üstünde kalanlardan biri de tandaşımız Halit olduğunda şüphe yokt

Henüz genç denilecek bir yaşta kat yol hiç de azıksanamaz. Böyle muazza pazarda sanat mahsullerine mübadel meti kazandırmak kolay bir iş değildir.

Hüseyin Halit senelerdenberi Türk s nın beyaz ay yıldızla süslü küçük k bayrağını, kalbindeki vatan hasretile b te, diyar diyar dolaştırıyor, Türkü dü yeni bir cepheden tanıtıyor. Yaptığı hiz büyük olduğuna inanıyoruz.

Dilimizi Türkleştirmek için amelî yollar

Yazan : ATSIZ

Türkçeyi Türkleştirmek için uğraşmak ilk bakışta garip gibi gözükse de bugünkü Türkçenin melez bir dil olduğu ve Türkleşmeye muhtaç bulunduğu da bir hakikat.. Bütün tarih boyunca Türkçe üç büyük buhran geçirdi. Bu üç buhran, Türklerin kabul ettiği üç medeniyetle birlikte dilimize yayılan üç yabancı istilâdan doğdu.

Birinci buhran sekizinci asrın sonlarında başladı. Türklerin Manihaizm dinini kabul etmeleri dolayısiyle yeni dinin ıstılahları Türkçeye doldu. Başka dillerden Türkçeye çevrilen bir çok eserlerde Türk dilinin kaideleri dikkate alınmıyarak gramer berbat edildi. Uygurca eserlerde bunun bir çok örneklerini görüyoruz. Bu eserlerde fiillerin başa geldiği cümlelerle Türk dili berbat edilmiştir. İhtimal ki mütercimler Türk değildi, yahut asıl metinlere sadık kalmak kaygısiyle Türk dilinin kaidelerine ehemmiyet verilmiyordu.

Bununla beraber bu iik buhran hafif geçti. Çünkü Türklerin hepsi Manihaist olmamış ve bu bozuk edebî dil bütün Türkler arasına yayılamamıştı.

İkinci buhran on birinci asırda başladı. Türkler onuncu asrın ortasında, yığın halinde, İslâmiyeti kabul ettikten sonra on birinci asırdan başlıyarak yeni bir edebiyat vücuda getirdiler. İslâmiyetin Türklük üzerindeki tesiri Manihaizmden çok kuvvetli olduğu için buhran birincisinden daha geniş oldu.

Bu sefer Türkler dinî dil olarak arapçanın ve edebî dil olarak ta acemcenin tesirine maruz bulunuyorlardı. İki dilin birden tesirine maruz kalmak Türkçe için iyi mi, kötü mü oldu? Bu ayrı bir meseledir. Acaba yalnız arapçanın tesirine maruz kalsaydı, Türkçe daha mı az müteessir olacaktı? Yoksa arapça ve acemce birbirlerinin tesirlerini kısmen azalttıkları için iki dilin birden tesirine maruz kalmak türkçenin lehine mi olmuştur? Buna şimdilik cevap veremiyeceğim. Fakat şu muhakkak ki Arap ve Acem dilleri edebî dilimizi tamamen melezleştirmiş, halk dilimizi ise yoksullaştırmıştır.

Gerçi, Osmanlıca dediğimiz dil kudretli bir lisandı. Kendisine mahsus ve tercüme edilemiyecek incelikleri vardı. Fakat acaba türkçe kendi şartları içinde inkişaf etseydi bundan daha mı geri kalacaktı? Orhun âbidelerine, Dede Korkud masallarına, Âşık Paşa Zade tarihine bakınca türkçenin kendi şartları içinde inkişaf imkânını bulsaydı pek olgun bir dil haline geleceğini teşlim etmemek imkânsızdır. Bundan başka osmanlıca dediğimiz dil pek zengin bile olsa, sun'î olduğu için devam edemedi ve yerini bugünkü yoksul dile bırakarak çekildi, gitti.

Üçüncü buhran ise son yılların hâdisesidir ve batı medeniyetine kat'î olarak girmek için uğraştığımız bu devirde batı medeniyetini temsil eden dillerin türkçeyi tehdit etmeleri şeklinde tecellî etmiştir. Fransızca ve ingilizce kelimelerin, terkiplerin türkçeyi alabildiğine bozmaları şeklinde devam etmektedir. Bunun, öteki ikisinden daha tehlikeli olduğu meydandadır. Çünkü diğerlerinde türkçeyi istilâ eden diller mukaddes bir yolla, dinle geliyorlardı. Şimdi ise İngilizce ve fransızca dinî dil oldukları için gelmiyorlar. Yalnız kültür dili sıfatiyle geliyorlar. İlk ikisinde yabancı dil istilâsının tehlikesi bilinmiyordu. Bugün ise bu tehlike bilindiği halde geliyorlar. Aleyhlerine savaş açıldığı, yazılar yazıldığı halde dilimizi istilâ ediyorlar. Bunun ne büyük bir tehlike olduğunu söylemeğe hiç lüzum yok. Çünkü millet nihayet kan ve dil demektir. İstiklâlini kaybeden bir millet dirilebilir. Fakat dilini kaybeden millet yok olmuş demektir.

★

Bugün tezatlar içinde bulunuyoruz. Dilde türkçülük yapmak fikirleri bu kadar kuvvetli iken bir yandan dili baltalamak da en feci şekilde devam ediyor. Meselâ gazetelerde «Sosyete Şilep» diye bir «yük gemisi cemiyeti» nin adı sıksık geçti. Tamamile fransızca olan bu isim asrilik, şıklık, kibarlık olsun diye konulmuştu. Resmî makamlardan buna hiç bir itiraz yapılmadı. Memleketi bir alay «palas» bürüdü. «İnci Palas», Ankara Palas» şeklinde garip apartıman isimleri çoğaldı. Nihayet sokak isimleri de tıpkı Yahudi satıcıların söylediği şekilde resmî daireler tarafından bile kullanılır oldu: «Çanakkale Sokak», «Çilek Sokak» gibi türkçe terkipler aldı, yürüdü. Dilimiz türkçelikten çıkmış, Avrupaî bir hal almak yolunu tutmuştu. Halbuki o sıralarda dilimizdeki bütün yabancı kelimeleri atıp yerine türkçelerini koymak için kuvvetli bir cereyan başlamış, hattâ bütün millet seferber edilerek kelime bulmağa davet edilmişti. Bu işte ifrata gidilmeseydi, bir iki ayda dilimizden birkaç bin kelime atılarak yerine binlerce yeni kelime sokmak gibi imkânsız bir düşünce ardında koşulmasaydı muvaffak olunacaktı. Fakat ifrat her şeyi bozdu.

Bugün dil işinde korkunç bir kargaşalık içinde bulunuyoruz. Devlet ciddî şekilde işe karışmazsa bu kargaşalığın biteceği yoktur. Uzun uzun münakaşalardan, kongrelerden, komisyonlardan hiçbir netice alınamıyacağı için sür'atle tatbik olunacak amelî çareler düşünmeğe mecburuz. Dilimizi türkçeleştirmek için neler yapılması gerektiği hakkındaki düşüncelerimi aşağıya yazıyorum:

1 — Bu işe devletimizin adı ile başlamalıyız. «Türkiye» türkçe bir kelime değildir. Osmanlı padişahları kendilerini «Türkistan» padişahı sayarlardı. Türkistan, Anadolu mânâsına kullanılırdı. Namık Kemal de «Türkiye» yerine «Türkistan» kelimesini

Sülâlem

Babam; ululuğun, erliğin piri,
Ben; Kürşadın o, kırk erinden biri,
Anam yaşmağını sıvazlıyarak,
Tanrı dağlarından alır tekbiri..

Erkek kardeşlerim birer kol beği,
Mezardır bacımın süslü gerdeği,
Yârimin muradı bensem de gine;
Aşkının, «Ülküdür» yüce dileği.

Bütün soydaşlarım kurbanız yurda,
Uyalım kardeşler yine Bozkurda,
And içtik ölmeğe biz bu uğurda,
Hepimizin kılıç tutar bileği..

Yusuf Kadıgil

Toroslarda bir köy değirmeni

kullanmıştır. «Türkiye», yabancıların bizim ülkemize verdikleri adın başka bir söyleniş şeklidir. Fransızca «Turquie» ve italyanca «Türchia» sözlerinden alınmıştır. Türkistan kelimesinin sonundaki «istan» da acemce bir ektir. Fakat daha çok türkleşmiştir. Bununla beraber benim şahsî kanaatimce devletimizin adı «Türkeli» olmalıdır. Çünkü «El» hem memleket, hem devlet, hem de millet mânâsına gelen güzel ve özlü sözlerimizden biridir. Almanlar «land» sözünü nasıl hem memleket, hem de vilâyet mânâsına kullanıyorlarsa biz de «El» kelimesini hem vilâyet, hem memleket mânâsında kullanabiliriz.

2 — Devlet teşkilâtındaki bütün müessese, rütbe, ünvan, memuriyet adları türkleştirilmelidir. Bu isimlerin yenileri halka ne kadar aykırı gelirse gelsin kabul olunur. Konuşma dilinde olan kelimeleri değiştirmek ne kadar güçse, resmi yerlere ve ünvanlara ait kelimeleri değiştirmek de o kadar kolaydır. Meselâ Reisicümhur, Başvekil, Vekil, Millet Meclisi, Belediye, Vilâyet, Kaza, Nahiye, Vali, Kaymakam, Müdür, Hâkim, Mahkeme, İcra, Maliye, Adliye vesaire gibi yüzlerce kelime türkçe değildir. Bunların karşılıkları bulunup kullanılması kanunla mecburî kılındıktan sonra halk buna herhalde ister istemez alışacaktır. Bu kelimelerin karşılıkları aranırken şimdi kullandığımız şekillerinin tercüme yoluna gidilmemelidir. Meselâ «Vekil» yerine, «Nazır» ın tercümesi olarak «Bakan» denilmiş, fakat bu kelime beğenilmemişti. Bunların karşılıkları bulunurken eski Türklerin bu mevkilere hangi adı verdikleri düşünülmelidir. Meselâ «Başvekil» in karşılığı olarak Karahanlılar zamanında kullanılan ve hükümdardan sonraki en yüksek devlet nazırı mânâsına gelen «yuğruş» kelimesi fena mıdır? Keza Gök Türklerde ve Uygurlarda nazır demek olan «tarkan» sözünü alarak vekil yerinde kullansak çirkin mi olur? Bütün bu isimler derlenip toplandığı zaman bizi tatmin edecek kadar zengin olduğu görülecek ve Türkçenin yapısına uymıyan yabancı sözler yerine pek güzel türkçe karşılıkları bulunacaktır.

3 — Bütün ilmî ıstılahlar türkçeleştirilmeli ve bu ıstılahlarla yazılmış yeni kitaplar sür'atle bastırılmalıdır. Gerçi üniversitede bir terim komisyonu varsa da bu komisyon Türkçü bir zihniyetle hareket etmemektedir. Orta okullar ve liseler için türkçe ıstılahlar hazırlanırken üniversitede arapça mı, lâtince mi meselesi münakaşa edilmektedir.

Türk yurdunda Türk ilmini yapacak gençleri türkçe sözler ve ıstılahlarla okutup yetiştirmeliyiz. Arapça, yunanca, lâtince ıstılah almağı düşünmek, fikir esaretinden başka birşey değildir. Diri bir milletin diri lisanı dururken ölü dillerden kelime almak niçin düşünülüyor? Avrupa milletleri ıstılahlarını lâtince ve yunanca köklerden alırken dünya başka şartlar altında idi ve nihayet Avrupa milletleri de Lâtinler ve Yunanlılar gibi Hind - Avrupa milletleri olduğu için dillerinin yapısı birbirine yordu. Bugün ise aynı şartlar ve aynı tarzı yoktur. Bundan başka türkçe, dillerinden olduğu için dil yapısı Avrupa milletlerinin dil yapısına uymaz. Meselâ «jeoloji» kelimesi türkçenin hiç bir zamanı hazmedemiyeceği bir kelimedir. Çünkü kere âhenk kaidesine uymaz. Yâni içinde sesli harflerin ikisi ince, ikisi kalın olduğu için türkçe ile bağdaşmaz. Sonra türkçede iki sesli harf yanyana gelmediği halde burada «e» ve «o» harfleri yanyana gelerek Türk dilinin yapısına uymıyan bir aykırılık hasıl etmiştir. Bundan başka türkçede «o» harfi yalnız ilk heceye gelebildiği halde bu kelimede ikinci ve üçüncü hecelere gelmiştir ve nihayet türkçede «j» harfi olmadığı halde bunda iki tane «j» harfi vardır.

İlim ıstılahlarını alırken müthiş tezatlar içinde bulunduğumuzun hiç farkında değiliz. Géographie, géometrie ve géologie kelimelerinin üçü de ayni kökten yâni «ye» mânâsına gelen «géo» dan alındığı halde

(Lûtfen sahifeyi çeviriniz)

birini coğrafya, birini geometri, birini de jeoloji şeklinde almış bulunuyoruz. Niçin? Bu işler keyifle mi olacak? Öyle ise herkes kendi keyfine gittiği gibi söyler ve bundan da, her keyifli işin sonunda olduğu gibi, disiplin ve kuvvet yerine kargaşalık ve kuvvetsizlik doğar. Halbuki bizim dilimizde «logie» ve «graphie» nin karşılığı olarak «bilig» ve «bitig» sözleri vardır. Bunları iki ek diye kabul edersek birçok ilimlerin adlarını türkçeleştirmek kabil olur. Meselâ «etnoloji» ve «jeoloji» yerine «ilbilig» ve «yerbilig» desek, «etnoğrafya» ve «kozmoğrafya» için de «ilbitig» ve «açunbitig» karşılıklarını kabul etsek ve böylelikle bütün ilimleri bilig ve bitig'le bitirerek Türkleştirsek fena mı olur? Herhalde «bilig», «loji» den daha gayrı menus değildir. Talebe ve münevverler için de türkçeleri, ötekilerden daha güç ve çapraşık sayılamaz. Türk dilinin hâkimiyetini istiyorsak bu yoldan gitmeliyiz. Yok, arapçanın veya frenkçenin üstünlüğünü tanıyacaksak o zaman münakaşa boşunadır. Çünkü hem milliyetperver olmak, hem de arapçanın veya lâtincenin şu veya bu sahadaki üstünlüğünü tanımak mantıkla değil, keyifle izah olunabilen bir meseledir. Araya keyif karışınca da münakaşa beyhude olur.

4 — Bütün müessese ve teşkilât isimleri kanunla türkçeleştirilmeli, müeyyide olarak büyük para cezaları konmalıdır.

5 — Soy adları türkçeleştirilmeli, türkçe soy adı diye ortaya çıkan acaiplikler menolunmalıdır. Bundan sonra doğacak Türk çocukların türkçe isimler taşıması kanun haline getirilmelidir.

6 — 3-4 kişilik ehliyetli bir dil heyeti kurularak türkçesi bulunabilecek kelimeler bu heyete tesbit ettirilmeli, sonra yavaş yavaş bu kelimelerin kullanılması memlekette mecburi kılınmalıdır. Gazetelerde, kitaplarda bu kelimeleri kullanmıyan yazıcılara Türk diline saygısızlık göstermiş olarak ceza verilmelidir. «Türk dilini koruma kanunu» yapılarak lokantalarda, mağazalarda, çarşılarda, ilânlarda, sinemalarda yapılan türkçe katliâmına nihayet verilmeli, müeyyide olarak büyük para cezaları konmalıdır.

7 — Türkiyenin vilâyetleri, o vilâyetlerin fâtihleri olan kahramanların adlariyle adlandırılmalı; Orhaneli, Kocaeli gibi isimler bütün memlekete teşmil edilmelidir. Böylelikle vilâyetlerin isimleri Türkleşirken millî mefahirimize de değer vermiş oluruz.

8 — İlk okullardan başlıyarak bütün mektep kitapları büyük bir dikkatle ve Türkçülük zihniyeti ile yeniden hazırlanmalı ve bu seferki dil inkılâbı kat'î olacağı için öğretmenlere düşen büyük vazife de kendilerine anlatılmalıdır.

9 — Yeni ihtiyaçların doğurduğu yeni kelimeler frenkçeden alınmıyarak mutlaka bunun karşılığını bulmalı ve bunu bir prensip haline getirmelidir.

★

Nazarî sahada kalındıkça Türk dilinin beklenen zaferi kazanmasına imkân yoktur.

ATSIZ

Türkçe Davası

III

Yazan : **Besim ATALAY**

Arapçanın zenginliğine gelince.. Bu sanıldığı kadar büyük değildir: Asıl arapçada ana kelime, ana kök - her dilde olduğu gibi - pek azdır. Çölde deveye, pınara, arslana yüzlerce ad vermekle bir dil zenginleşmiş sayılmaz; herhangi birşey, doğduğu yere göre büyür ve gelişir; kuru ve yakıcı bir çölde doğmuş olan arapçanın o denli genişlemesine yol yoktu.

Arapçayı genişleten, yükselten sebep İslâmlık olmuştur; İslâmlıktan önce, İran ve Bizans etgileriyle - tesiriyle - arapçada bir takım kımıldanmalar olmuş ise de en büyük kımıldanış, sıçrayış, açılış ve ilerleyiş İslâmlıktan sonra olmuştur.

İslâmlıktan - seksen doksan sene - sonra birdenbire genişliyen ve Abbas oğullarının ilk günlerinde çarçabuk geniş atlamalar yapan arapçanın görüş ve düşünüş alanı, şaşılacak bir durumda genişleyiverdi. Birden yüzlerce, binlerce kelimeler yapıldı. Ana dilin köklerinden faydalanılarak yeni, yeni terimler meydana getirildi. İşte böylelikle arapça zenginlemiş ve gelişmiş oldu.

(G. Bersträsser) in (Sami dillere giriş) adlı kitabında, samî dillerdeki ana köklerin ancak (173) kadar olduğu söylenmektedir. Temeli bu kadar dar olan bir dilin işlene işlene ne denli genişletilmiş olduğu göz önüne alınmaya değer..

Bu, her dil için böyledir; hele türkçemiz, türetme - iştikak - yoliyle hayli zenginletilebilir; çünkü bu dilde büyük bir kolaylık vardır; ekler boldur; kuraltışı haller yoktur; fiil kalıpları düzgündür. Karmakarışık çekme - tasrif - şekilleri bulunmaz; buna benzer daha birçok üstünlükler dolayısiyle dilimiz işlenmeye çok elverişlidir.

Onun şimdiye değin - yaradılışındaki - bu iyilikleri göstereememesi acınacak, bizim için de utanılacak bir haldir. Türkçenin açılamayışının ve gelişemeyişinin en başlı sebebi tarih ve coğrafyadan gelmiştir.

İslâmlıktan önce şiir dili, kitap dili olacak kadar ilerlemiş olan bu dil, İslâmlıktan sonra arapçanın ve farsçanın etgisine kapılmış, kendi yolunu şaşırmış; böylelikle yükselme ve ilerleme işi durmuş; dört yanı sarılmış, güneşi, havası kesilmiş, üzerine bin bir çeşit sarmaşıklar sarılmış, dalları ve kolları kırılmış ulu bir ağaca benziyen Türkçenin, Türk ulusu gibi, içten gelen bir dayantısı olmasaydı çoktan çürür giderdi.

Türkçeye en büyük balta - yine, kendini unutmuş olan - Türkler tarafından gelmiştir. Netekim Türkçeyi atarak yerine arapçayı almak istiyen Hakanlar görülmemiş midir? Bir taraftan dinin, bir taraftan siyasal durumun baskısı altında öz dil boğulacak hale gelmiş; böylelikle şehirlerde bozuk ve karışık bir dil konuşulur olmuş ve birçok Türk oymakları Araplaşmış, gitmiş..

İş bununla kalmamış, kitaplar bu karışık dille yazılmış, hükûmet bu dille konuşmuş. Bilgin geçinenler bu dille söylemiş. Öz Türkler gibi, öz türkçe de köylere ve kırlara koğulmuş, Türk kaba, türkçe kısır görülür olmuş.

Herhangi bir dilin bu şartlar altında ilerlemesi ve genişlemesi düşünülebilir mi idi?. Tanrıya şükürler olsun türkçe büsbütün yok olup gitmemiş. Yoksa bu da - pek âlâ - olabilirdi. İşte eski Bulgarlar, Peçenekler, Kumanlar ve başkaları...

Bugün elimizde tertemiz ve her türlü yükselişe hazır bir dil vardır; biz de Araplar ve başka uluslar gibi dilimizi işleteceğiz ve zenginleteceğiz, bu bizim hem hakkımız hem de ödevimizdir. Yalnız şunu söyliyelim ki biz bunu yaparken başkaları, başka kan ve başka inan taşıyanlar sussunlar; bizim öz işimize karışmasınlar.

Ginaaltı, S. 5, 6 Eylül 1941, S. 4

Divan Edebiyatında :

Hece vezni

Yazan :

Sadettin Nüzhet

Divan şairleri ötedenberi sadece aruz vezni ile şiir yazmışlardır. Aruz ve hece vezinlerinin her ikisini kullananlar ise bir kısım mutasavvıf şairlerdir. Fakat bunların da hece veznile yazdıkları manzumeler, ekseriyetle bestelenmek üzere kaleme alınan «ilâhi» lerden ibarettir. Bir kısım mutasavvıf şairler ise tamamen Divan Edebiyatının tesiri altında kalmışlar, eserlerini mutasavvıfane bir eda ile kaleme aldıkları halde hece veznine kat'iyen iltifat etmemişlerdir. Nesimî, Arşî, Muhitî gibi hurufî şairlerinde de hece veznine tesadüf edilmemektedir.

Ladini bir mahiyette yazılan Divan şiirleri arasında hece veznile vücude getirilmiş manzumeler, hiç şüphe yok ki pek nadirdir. Hattâ meşhur Nedimin:

Sevdiğim cemâlin çünki göremem
Çıkmasun hayâlin dil-i sevdâdan
Hâkipâye çünki yüzler süremem
Alayını peyâmın bâd-i sabâdan

Bendile başlıyan bir türküsü, Divan şairlerinin hece veznine çok muahhar zamanlarda temayül göstermeğe başladıklarını isbat eder mahiyettedir. Bununla beraber eski şairlerimizin de tek tük bu vadide şiirler yazdıklarına şahit oluyoruz. Nedim'den iki asır önce yaşıyan 16 ncı asır şairlerinden Vardar Yeniceli Usuli'yi bu hususta misâl olarak gösterebiliriz. Meşhur mutasavvıf İbrahim Gülşenî mensuplarından olan Usulî, tasavvuf mesleğine mensup olmakla beraber, klâsik edebiyatın tesiri altında kasîde ve gazeller yazmış, Vardar Yenicesi hakkında da şu mısralarla başlıyan bir «Şehrengiz» vücude getirmiştir :

Âvâreler, felekzedeler bî nevâlarız
Âlemde bir muhabbet esîri gedâlarız

Bu değerli şairin divanı matbu değildir. Fakat bu eserin bazı yazma nüshalarına tesadüf edilmektedir. Üsküdar - Kemankeş kütüphanesindeki yazmada (numara 446) şehzade Mustafa hakkında hece veznile yazılmış ve şu kıt'alarla başlıyan bir manzumesi kayitlidir :

Yenice'den esen seher yelleri
Bana Sultan Mustafa'dan haber ver
Unuttu mu gurbetteki kulları
Bana Sultan Mustafa'dan haber ver!

Tez ol yürüdüğün râhı seversen,
Meded eyle gel Allah'ı seversen
Bir Alilik ile şâhı seversen
Bana Sultan Mustafa'dan haber ver!

Şeyh Galib'in de hece veznile güzel bir türkü vücude getirdiğini görmekteyiz. Şimdiye kadar kimsenin dikkatini celbetmeyen bu türküyü de şairin yazma bir divanından (Topkapı sarayı hazine kütüphanesi numara 941) kısmen naklediyorum:

Tuğrâ çekmiş dest-i kudret kaşına
Cefâ takmış siyah perçem başına
Tâze girmiş on üç on dört yaşına
Gülfidanım henüz bulmuş çağını
Şirin esmer şimdi bulmuş çağını

Sabah olsun aktan kara seçilsün
Gerden üzre siyah zülüf saçılsun
Mevsimidir güller gibi açılsun
Gülfidanım henüz bulmuş çağını
Şirin esmer şimdi bulmuş çağını

Kan bulaşmış hançerinin zağına
Neş'e gelmiş gözlerinin ağına
Yanaşılmaz goncasına bağına
Gülfidanım henüz bulmuş çağını
Şirin esmer şimdi bulmuş çağını

Bu mahdut misâllere, tesadüflerle ileride bir kaç örnek daha ilâve etmek ihtimal ki mümkün olacaktır.

Sadettin Nüzhet ERGUN

73

Akıncı ve At

Yazan : **Kerim Yund**

Ata binmek murattır, at koşturmak saltanat!
Savaş meydanlarında önde koşar sultan at!
Parıldayan kılıçla at üstünde bir kanat:
Akıncının göklerde dolaşan çelik kolu!

Akıncı, atın başı.. Ayak, akıncıya at!
İki beden içinde birleşen bir tek hayat!
Bir ok gibi bu canı Türk illerine fırlat!
Nal sesleri bekliyor kaç yıldır kardeş yolu!..

Akıncı bir tepedir; at çağlayan bir dere,
Tepenin sevgisini götürür denizlere..
Bir güneş gibi uzat göğsünü gere gere,
Kılıcına takılmış bayraktır Anadolu!..

TÜRKÇÜLÜK

Utopiamızın ideolojisi

Utopianın lûgat mânası «Hayal memleketi» dir. Bizim gayemiz bir Utopia değil «Hakikat memleketi» dir.

Türk asla kendi zamanı için, günü gününe yaşamaz, çalışmaz, onun için mevzubahis olan şey şahsî rahat değil IRKIN refahı ve istikbalidir.

Türkçülük ideali bu tarzda düşünen uğurda hayatını istihkar eden atalarımızın idealidir. «Türk ırkını en yükseğe ve en büyük zaferlere götürmek..» Türkçülük bu kelimelerle hülâsa edilebilir.

Türkçülük, Türklerin birleşmesini ve kurtulmasını istihdaf eder. Çünkü hiçbir milletin bilhassa Türk ırkı gibi kuvvetini mücadeleden, hakkını da kuvvetinden alan bir milletin esir, ve parçalanmış bir şekilde yaşayamıyacağını.

Dejenereleşmemiş her ırk haris ve mücadelecidir.

Türkçülük, Türk dilinin Türklerin âdet ve ananelerin muhafazasını ve milliyete bağlılığı ister, çünkü kökünden kuvvet alamıyan ağaçlar yaşamaz. Kökten ayrılmak unutmak tereddinin ta kendisidir.

Türkçülük, feragat ve fedakârlık ideadir. Fert yok, cemiyet vardır, hak yok, vazife vardır: Türklük ancak bütün Türklerin her şeyden evvel ırklarını yükseltmek için çalışmaları suretile parlak bir istikbale malik olacaktır.

Her tam ve hakikî Türkün ideali Türkçülüktür ve bu ideal bize mücadeleden başka bir şey vermiş, her an yeni zaferler peşinde koşmağa âmade bir ırkla meskûn bir «Hakikat memleketi» vâdetmektedir.

Al Temur

İRAN

Yazan: H. E. E.

İran, 1,6 milyon kim, terbiinde çoğu dağlık bir memlekettir. Ulu dağlarla çevrilmiş, akınları olmıyan tuz çöllerini havi takriben 1000 yüksekliğinde ovaları vardır. Alçak ve dar vadileri, Hazar denizi sahillerile Fırat ve Dicle mansıplarındadır.

Nüfusu: 1940 tarihli Almanca cep Brockhaus (Taschen, Brockhaus zum Zeitgeschehen 1940 Leipzig) ine göre, İranın nüfusu, büyük ekseriyeti (sünnî veya şiî) müslüman olmak üzere, takriben 10 milyondur.

Sünnîlik ve şiilik ihtilâfları eskiden islâm âlemine hâkimiyet ve hilâfet davalarından çıkmış ve islâm cemaat ve milleti arasında dinî olmaktan ziyade siyasî anlaşamamazlıklara kaynak ve bahane teşkil etmişse de bugün daha ziyade millî ve medenî şuur içinde yükselmek istiyen müslümanlar için artık böyle bir mesele kalmamıştır.

İranın Hazar denizi kıyılarile merkezi Tebriz olan Azerbaycan eyaleti nüfusunun büyük ekseriyeti Türktür. Farslar daha ziyade İranın cenubunda bulunmaktadırlar. Cip brokhavzına göre Farslar Arî'dir.

İktisat: İranda sun'î sulama vasıtasile bağ ve cenub meyvelerile şeker kamışı, pancar, hubutat ve pirinç yetiştirilmektedir. Pamuk ziraati, ipek istihsali ve hayvan yetiştirmek cihetile İran zengindir. Orada petrol çıkarılmakta, taş kömür, bakır ve nikel madenleri işletilmektedir. Petrol, şeker ve pamuk sanayii de vardır.

Ticaret: Ham petrol, meyve, pamuk, yün, bağırsak, tutkal, buğday, pirinç, halı ve deri çıkarılır ve demir, demir eşya, makine, elektroteknik, mensucat, kimyevî maddeler ve kâğıt sokulur. İranın ticareti birinci derecede Sovyet Rusya ile (234,99 ihracat, 315,45 ithalât) ve ikinci derecede Almanya iledir. (198,85 ihracat, 247,19 ithalât). Umum ihracatı, 1937-38 de, 671,15 ve ithalâtı 970,01 milyon riyal kıymetinde idi.

Demir yolu: İran demir yolları 2385 km. uzunluğundadır. Hükûmetin merkezi (360250 nüfuslu) Tahrandır.

Başlıca limanları: Hazar denizinde Bender-i Şah, İran (Basra) körfezinde Abadan ve Buşehr.

Hükûmet usulü: Sıkı merkeziyetli, meşrutî ve irsen intikal eder imparatorluk.

Müdafaa: İranlılar umumî ve mecburî askerî hizmete tâbidirler. Ordusunun barış zamanı mevcudu 40.000 ve seferî kuvveti 300,000 - 400,000 kadardır. Hava kuvveti, 150 uçaktan filosu da yalnız bir kaç küçük gemiden mürekkeptir.

Avrupa ve cenubî Asya, İran körfezi ve orta Asya arasındaki mevkii dolayısile, İran eski tarihlerdenberi daima yabancı devletlerin ihtiras, ve iştihalarını üzerine çekmiştir. İngiltere Hindistana ve Rusya Kafkasya ve Türkistana sahip ve hâkim olduktan sonra İran, bilhassa bu iki devlet arasında müthiş bir rekabet sahası olmuştur. Büyük Petro zamanındanberi cenup sıcak denizlere doğru çıkış limanları arıyan Rusya İran üzerinden Basra körfezile Hint okyanusuna inmek istiyordu. Bu kast ve hareketi Hindistan yolu ve Hindistan için büyük bir muhatara addeden İngiltere bir taraftan Hindistandan Efganistan ve İrana doğru askerî bir demir yolu şebekesi yaparak tedbir aldı ve diğer cihetten Rusları daha ziyade uzak doğuya doğru genişlemeğe sevk ve teşvik etti. Ruslar da Hazar denizinin şark ve garbinden İrana doğru mükemmel bir demir yolu şebekesi inşa ettiler. Bu şebeke Sovyetler zamanında daha ziyade genişletilerek tekemmül ettirilmiştir.

1904-1905 Rus - Japon harbile alevlenen Rus - Japon rekabetinden istifade etmeği bilen İngiltere, 1907 de Rusya ile uyuşarak her iki devlet İranı iki menfaat bölkesine taksim ettiler. Bu taksimde cenubî İranın petrol hazineleri İngilizlerin hissesine düşmüştü.

Umumî Harpte Almanyaya karşı müşterek hareket eden İngiltere ile Rusya bir müddet İranda askerî iş birliği yapmışlardı. Fakat harp sonunda İngiltere galip geldiğinden ve Bolşeviklik ihtilâli yüzünden Rus Çarlığı yıkıldığından, 1919 da İngiltere, Rusları ve Rus nüfuzunu şimalî İrandan çıkararak memleketin bütün askerî ve siyasî idaresini eline geçirmişti.

Fakat bilâhare Sovyet Rusya yeniden teessüs edip kuvvet bulunca, Rus kıtaları İran millî ekalliyetlerinin kumandanı Rıza Hanın yardımile şimalî İranı yeniden işgal ederek İngilizleri buradan çıkarmışlardı. Fakat Rıza Han İranın Bolşeviklenmesini kat'î surette reddettiğinden 1921 de Sovyetler İrana yeniden döndüler ve 1907 mukavelesi hükümlerinin meriyetini ilân ettiler.

Rıza Han 1925 de zayıf karakterli şahı tahttan indirerek Rıza Şahı Pehlevî adile onun yerine İran Şehinşahı oldu ve İran hükümdarlığını tevarüs yolile kendi ailesine hasr ve tahsis etti. Ondan sonra, umumî mecburî askerlik hizmetini tesis ederek ve bazı islâhat yaparak komünistliğe karşı mücadeleye girdi. Türkiye ile 1926 da, Sovyetler Birliğile 1927 de ve Türkiye, Irak ve Efganistan ile de 1937 de Saadabatta akdettiği bitaraflık ve dostluk muahedelerile İranın emniyetini arttırdı.

Memleketin emniyet ve müdafaasını kuvvetlendirmek, yol ve demir yolu inşa etmek suretile memleketin iktısadî durumunu iyileştirdi. Hazar denizinden İran körfezine gitmek üzere 1927 de inşasına başlanan şimalcenup İran demir yolu 1938 de bitirildi. İranın dış ticaretinde açık vardı. Fakat Anglo - İranian Oil Co. ve Hazar denizi balık avı şirketlerinin direkt gelirlerile denkleştiriliyordu.

İran, Almanya ile İngiltere ve Fransa arasında harp başlaması üzerine 5 Eylûl 1939 da bitaraflığını ilân etti. 22 Haziran 1941 de Almanya ile Sovyet Rusya arasında harp çıkınca da bu harbe bitaraf kalacağını teyid etti. Fakat İngiltere Sovyetler Birliğile bir çok alanlarda olduğu gibi İranda da yeniden iş birliği yapmağa başladı. Çünkü - Boğazlar ve Karadeniz yolu bahis mevzuu olmayınca - İngiltere ile Rusya arasında münakalât için en kısa ve kolay nakliyat İran üzerinden yapılacaktır.

İngiltere için, cenubî İran petrol kaynakları da hayatî ehemmiyeti naizdir. Bu sebeplerle İngiltere ve Sovyet Rusya gerek Basra körfezi ve Hindistandan Rusyaya giden demir yollarile yolların emniyeti ve gerek cenubî İran petrol kaynaklarının bir sabotaja maruz kalmaması için İrandaki Almanların memleketten çıkarılmalarını istediler. Böyle bir talebi is'af etmek bir devletin şeref ve haysiyetine uymadığından nazikâne red cevabı veren İran 25 ağustos sabahı iki devlet askerleri tarafından işgal edilmeğe başlandı. Baskına duçar olan İran askerî garnizonları bazı mukavemetlerde bulundukları gibi Bender Şapur İran harp limanında bulunan küçücük İran harp filosu kuvvetli İngiliz filosuna mukabil taarruzda bulunarak amiraille birlikte mahvoldu.

İran hükûmet ve ordusu mukavemeti göze almıştı. Fakat İran Şehinşahı iki büyük devlete karşı birden mukavemeti faydalı görmiyerek muhasamatı tatil ettirmekle beraber, istifa eden hükûmet yerine yeni bir hükûmet kurdu. Bunun neticesinde ve İngilizlerin cenubta ve Rusların şimalde devam eden askerî istilâ ve işgal hareketlerine rağmen 29 ağustos 1941 de, Rusya ile İngiltere ve İran arasında bir sulh muahedesi aktolunmuştur. Buna göre: İngiliz ve Rus kuvvetleri İranın bütün hayatî ve sevkulveyşî noktalarını işgal edecek, İranın istiklâl ve tamamiyeti tanılacak, İngiltere ve Rusya lüzum kalmayınca askerlerini geri çekecekler, bütün Almanlar memleketten çıkarılacak, İrana malî yardımda bulunulacak vesaire..

H. E. E.

870 inci yıldönümü münasebetiyle

Malazgirt

(26 ağustos 1071)

Kocaman bir ova üstünde sabah olmadadır,
sıralanmış yerine saf saf yüce bir ordu hazır!

Koşan at nalları hep yerleri tahrip ediyor,
Yine Türk aslanı Alp Aslanı takip ediyor!

Bu sefer karşıda düşman onun on misli kadar,
Diyojen başta ve ardında bütün toplamalar!

Kararan gökleri tiz narası Türkün deliyor
Kara tozlarda kılıç sesleri hep yükseliyor

Ova, baştan başa al kanla kızıllanmakta,
Ve süvarilerin alnında zafer yanmakta!

O Bizans ordusu mağlûb-u perişan kaçıyor,
Yine Türk ordusu bir yepyeni âti açıyor!..

Hıfzı TOPUZ

●

FIRAT

Ne bu dağdan iniş, düzde gidişin:
Yavuklun mu bekler, bitmez mi işin?
Gelin mi, kız mısın, var mı bir eşin?
Ardında gönüller sürüyen Fırat!

Dağlarda bir arslan başı gibisin,
Vadide gözümün yaşı gibisin,
Dalgalı gönlümün eşi gibisin,
Ne yaman çağlarsın ey nazlı Fırat.

Baban Erzurunlu Bingöl dağıdır,
Anan suladığın yurt toprağıdır,
Evlâdın vatanın bahçe bağıdır,
Beslersin onları ey nazlı Fırat!

Gürleyip coştuğun Monzırlar dağı,
Sağın, solun, bağrın garip yatağı,
Kenarların dertli âşık otağı,
Onlar mı yavuklun ey nazlı Fırat!

Suyundan içmeyen susamış kalır,
İçenler tükenmez bir hayat bulur,
Bir kere görenler sevgilin olur,
Bu ne füsun sende ay nazlı Fırat.

Dertli Necip bir gün sana uğradı,
Dermansız derdine ilâç aradı,
San gelmesi de en son çâreydi
Dertlerin dermanı ey nazlı Fırat!

Necip SÖZMEN

Türk Ordusu

26/Ağustos/1922

- Bay Kadri Gökalp'a saygılarımla

Kopmuş gibi şimşeklerin aktıkları yerden,
Binlerce yiğit gürliyerek gelmedeler bak!
Kopmuş ta birer çığ gibi yüksek tepelerden
İnletmedeler gökleri, sarsılmada toprak.

Her süngüde bir yıldırımın çaktığı hız var;
Her Türk bir ateş parçası, kalbindeki hınçla.
Düşmanlara kandan ve ölümden biçiyorlar :
Korkunç bir ecel gömleği binlerce kılınçla!

Dağlar ağarırken bu ağustos sabahında,
Zulmet eriyor, devriliyor kahpe esâret.
Bir «gün» doğacaktır kızaran ufka yakında;
Ay-yıldızı genç alnına sarmış ebediyet!

Ferhat ERKOÇ

●

KÖYDEN SES..

Ruhumu sürüklüyor tatlı bir köy hayatı,
Ümit dünyalarında, ümit dünyalarında..

Toprağa sevgisi var orda bütün kızların
Sonsuz hülyalarında, sonsuz hülyalarında...

Bir peri masal söyler hıçkırırken bin âşık
Kerpiç yuvalarında, kerpiç yuvalarında...

Mehmedin türküsüdür akşamı hançerliyen
Mavi semalarında, mavi semalarında...

Köylerin aşkı yakar garibi için için
Gönül sahralarında, gönül sahralarında..

M. Beşir MERSİNLİOĞLU

●

BEKLEYECEĞİM

- A. Baron'a -

Gittiğin yolları yakın sanarak,
Hasretin zehrile her an yanarak,
Gözlerim enginde seni anarak,
Günlerce yolunu bekliyeceğim..

Kırlarda çiçekler büsbütün solsa,
Mehtaplı geceler karanlık olsa,
Kalbime dünyanın acısı dolsa,
Aylarca yolunu bekliyeceğim...

Mevsimler durmadan eriyip geçsin,
Mürada erenler goncalar seçsin,
Ne çıkar? Bu gönül hep cefa çeksin :
Yıllarca yolunu bekliyeceğim!..

Heybeli: T. BAYKA

HIKÂYE

Bekçi

Yazan : Kadri Gökalp

Bekçilik mi?. Hayır, hayır. Aleyhine de söyliyemem, bunca yıl ekmeğini yedim. Fakat benden uzak dursun da kim olursa olsun. Ben artık veda ettim. Şimdi de başkaları beklesin. Benim onları beklediğim gibi.. Bu bana ayrıca zevk de verirdi. Bütün bir mahalle insanlarının benim sayemde rahatça yataklarına uzanıp tatlı rüyalar görmelerini düşünmek, beni tahmin edemiyeceğiniz kadar memnun ederdi. Sessiz sokaklarda suya düşen ağır bir taş gibi duyulan ayak seslerinde bile bir büyüklük sezerdim. Bilhassa mağazaların, dükkânların kilitlerini muayene etmek.. Bunlar hepsi az şey değildi.

Evet vazifemi tam manasiyle yaptım. Hiç suiistimâl etmeden, büyük bir dikkatle..

Kuytu sokaklarda pinekliye pinekliye.. Hanların arka odalarında uyuklıya uyuklıya.. Böyle dediysem de uyuduğumu zannetmeyin. Hayır, uyumaz, uyuklardım. Hani tavşan gibi uyuyor derler ya işte öyle. Kulağım daima düdük seslerindeydi. Ara sıra hışırtılarla uyanır ve bir hırsızı yakalamanın bütün heyecanlarile çırpınırdım.

İşte şimdi duvardan içeri atlamak üzeredir diye düşünür, cep fenerimi o tarafa tutarım.

Gittikçe büyüyen ince bir şerit halinde karanlığı delen ışıklar arasında kıvrık kuyruklu bir kedi bütün haşmetile karşımda durur. Ağırlaşan göz kapaklarımı güçlükle oynatarak ona bakarım. O an bir kedi pirzolası yemek için can atardım. Yalnız pirzolası da değil, etini, budunu, ciğerini, kafasını kıtır kıtır yemek isterdim. Yalnız gözleri müstesna. Zira bunlar beni her zaman korkutur.

Onların parlaklığı yanında ışık bir hiçten ibaret kalır. Zengin olmadığım için parlak madenleri pek tanımam ama, zannetmem ki dünyada bunlar kadar parlak maden bulunsun. Ben çok defa bu parlaklığı tâ iliklerimde sezdim. Bekçilik hayatımda ilk kazancım bu oldu. Kedi düşmanlığı.

Bu yüzden, evlendiğimizden beri ağız kavgası bile etmediğimiz karımı dövdüm. Sabah saat sekiz, dokuzda gece uykusuna yatacağım zaman yorgan arasına giren küçük bir kedi yüzünden. Büyük kedilerden nefret ederim. Küçüklerine gelince, bunlar bütün sinirlerimi ayaklandırırlar. Artık benim için katil olmak, su içmekten daha kolaydır. Burnuma, kokusunu bilmiyorum ama tahminime göre kan kokusu olacak,

işte öyle bir kokusu gelir. Bereket versin uyku fazla bastırmıştır. Farkında olmıyarak kendimden geçerim.

Hiç gece yalnız gezerken arkanıza bir kedi yavrusu takıldı mı?.

Aman Allahım bundan daha müthiş bir şey yoktur. Karanlık sokaklarda ayak seslerinize bir de o karışır. Yürüyüşü duyulmaz. Yalnız sesini işitirsiniz.

— Miyavvv..

Etrafınıza bakarsınız. Bir duvar köşesine sinmiş sizi gözetler. Olduğu yerde kalır ümidiyle yürürsünüz fakat yine sizi takip eder. Onu unuttuğunuz bir sırada sesi tekrar duyulur.

— Miyavvv..

Gayri ihtiyarî aklınız başka yerlere gider. Bunun sokağa atılmış küçük bir kedi yavrusu olduğunu bildiğiniz halde, üzerinizde çocukken dinlediğiniz masalların tesirini görür, ürperirsiniz. Parlak gözleri hayalinizde büyüdükçe büyür ve tuhaf bir haleti ruhiye içinde, kendinizin de utandığınız yarı bir korkaklıkla arkanıza bakmadan yürürsünüz.

Yine peşinizi bırakmaz. Adım adım, kaburgaları görünen karnını iki tarafa oynatarak saatlerce sizi takip eder. Tahammülünüz son haddine varmıştır.

— Pist, hey Allahın belâsı..

Diye kükrer, üzerine yürürsünüz. O, ya olduğu yerde siner yahut ta bir kaç adım geri çekilir. Artık onu yanınızdan ayırmak imkânı olmadığını anlar, son bir çareye baş vurursunuz. Tabanları yağlamak. Ona davranmağa meydan vermeden sokaklarda kaybolmak. İstemiye istemiye, kimse görmesin diye karanlık duvar diplerini takip ederek, fakat bir kâbusun son hududuna doğru, kaçarsınız. Üç dört sokak ileride şimdi arkanızdan gelemez ümidile rahat bir nefes alırsınız. Tamamen emin olmak için biraz daha ilerlersiniz.

Orada o, sizi bekler.

— Miyavv..

Bir daha onu görmeseniz de sabaha kadar sesini kulaklarınızda duyarsınız.

Şimdi siz gelin benim yerime. Bütün gece böyle bir vaziyette kaldıktan sonra, sabah sabah tam yatağınıza uzanacaksınız bir de bakıyorsunuz ki yorganlar arasında küçük bir kedi yavrusu.. Bir dalkavuğu gölgede bırakacak hareketlerle ayaklarınıza sürünüyor.

Hayır, hayır. Allah yazdıysa bozsun. Bir daha bekçilik etmem. Bütün bir mahalleyi koruduğum halde kendimi koruyamadım. Bir gece işlerini bozduğum delikanlılardan kafama bir sopa yedim. Gözlerimde şimşekler çaktı. Onları yakalatmak için düdük öttürecektim, fakat bütün cepleri altüst ettiğim halde düdüğü bulamadım. Yarım saat sonra farkına vardım, düdük ağzımdaymış. Bana gülmeyin. Yerimde olsanız siz de ayni vaziyete düşersiniz. Bir taraftan uykusuzluk, diğer taraftan sopanın tesiri; imkân yok aradığınızı bulamazsınız.

Soğuk kış gecelerinden bende kalma bir âdet vardır. Ellerimi daima ceplerime sokarım. Bu âdetimden, o kadar uğraştığım halde, sıcak yaz günlerinde bile vazgeçemedim. Bunu fenaya yoğuranlar da oldu. Hayır bende hiç bir fena âdet yok. Bunlar da bekçilikte, gecelerin bana verdiği ikinci bir kazanç.

Gündüzün bütün dertleri yatağa çekilmiştir. Birli ikili büyük bir patırdı ile inen kepenkler adamın yüzüne kapanır gibi. Yavaş yavaş sokaklar tenhalaşır. Son yolcular da hızlı adımlarla evlerine, sıcak yataklarına giderler. Sıra yoklama düdüklerine gelmiştir. Karakolun önünden nöbetçi polis düdük

76

öttürür. Sıra ile bütün bekçiler bulundukları yerden cevap verirler. Benim hoşuma gitmiyen şeylerden biri de budur.

Ekseri cevap vermem. Bu yüzden azar işittim.

Sonunda düdüklerine cevap vermeğe mecbur oldum. Fakat bence bu hırsıza «Aman tetik davran! Ben geliyorum. Ya saklan, ya kaç.» demekten başka bir şey değil. Derdimi kimseye anlatamadım ki..

İkinci bir yoklama daha yapılır. Bu yoklamadan sonra artık uyuklama saatleri gelir. Hanlar nöbetçi tarafından gizlice muayene edildiği için sabah saat üçten evvel orada uyuklamak tehlikelidir. Bunun için karanlık ve kuytu yollar seçilir. Ne yazık ki burada da aranılan rahat yoktur. Birdenbire canı yanan bir köpeğin havlamasile uyanılır. Bakarsınız, sarhoşun biri yalpa yaparak söyleniyor :

— Yok mu bir taş?. Kafasını kırayım.

Ve düşmemek için bütün gayretini sarfederek yerde taş arar. Bulamayınca hızını bağırmakla alır :

— Haaaayt...

Bir gece de karanlıkta, büzüldüğüm köşede, beni farkedemiyen sarhoşun biri az daha üzerime bir şeyler yapıyordu. Şükür şarkı mırıldanıyordu da sesini işittim.

Artık uyumanın imkânı kalmamıştır. Tekrar vazife başına geçersiniz. Saat on ikiyi çoktan geçmiştir. Sokaklar bir mezar kadar sessizdir. Soğuyan havanın tesiriyle uykunuz biraz açılır, fakat gözleriniz asla.. Bulutlar arasına kaybolup çıkan ay bile bu vaziyetinizle alay eder gibi.. Ara sıra bazı pencerelerde ışık yanar. Ağlayan bir çocuğun sesine ninniler karışır. Biraz sonra kapanmak için yalvaran gözleriniz önünde bu

ışık da söner. Ah uykusuzluk.. Cenneti yedi kat göklerde diyen hocalar çıksın karşıma.. Onlara bir gece nöbet beklettikten sonra cennetin nerede olduğunu sorayım. Cennet ne göklerde ne de bilmem nerededir. Cennet yataktadır, yatakta.. Yorgun gözlerin kapandığı, ihtiyarların rahatça nefeslendiği, ahtapotlu burunların bol bol hırladığı yerde...

Yaz günleri ne kadar sıcak olsa da, geceleri yine ayaz hissedilir. Isınma için gidilecek yegâne yer sabaha kadar çalışan fırındır. Fakat burada da çok durmağa gelmez. Sıcaklık birdenbire uykunuzu öyle bir getirir ki hava almak için dışarı çıkmazsanız üzerinize fenalık gelir.

İşte böyle bir vaziyette iken birden her tarafta «Çabuk yetiş!» düdükleri çalar. Bir kere daha afallar ve düdüğün çağırdığı yere, ihtimal o cinayet yerine, doğru koşarsınız Nefesiniz nefesinize sığmaz, heyecan içinde, bitkin bir haldesiniz. Ne var? Ne oluyor acaba?. Bir de görürsünüz ki öbür mahallenin bekçisi kafayı fitillemiş mütemadiyen düdük öttürüyor.

Hayır, hayır.. Bekçilik asla yapamıyacağım bir iş. Bunu çoktan anlamıştım. Dün akşamdan beri serbesttim. Artık ben de diğer insanlar gibiyim. Ne bütün gece uykusuzluktan sonra gündüz karakolda kanlı gözlerimi teşhir edeceğim, ne de rüyalarımda «Çabuk yetiş» düdüğünü işiteceğim. Yalnız uyuyacağım. Tembel tembel sabahlara kadar...

Küçük cennetim içinde, mısır yaprakları ile dolu döşeğimi çatırdatarak, güveyilik atlas yorganıma sarılarak uyuyacağım..

Kadri GÖKALP

Yârim geliyor!

Yazan :
Fethi Tevet

Kaç yıl yaralıydım, yârimden ayrı,
Geçen günler birbir bağrım deliyor.
Kır kadehi sâkî!.. Ben içmem gayrı,
Demim dem olacak, yârim geliyor!

Şeker yesem, ağzım ağulanmada,
Gözlerim yollarda buğulanmada,
Ak boynu gerilmiş, kuğulanmada,
Kalbim yem olacak, yârim geliyor!

Tevetoğlu dedi: Ağzım bal olsun,
Kanım dışa vursun, yüzüm al olsun,
Bir hazinem vardır: Gözüm, sel olsun,
Başka nem olacak?.. Yârim geliyor!

Gelecek Sayımızda :

Irkımızın Hıfzıssıhhası

Yazan : Profesör Doktor
Kâzım İsmail

●

Şehzadelerin sünnet düğünü

Yazan :
SEDAT ÇETİNTAŞ

Sahibi ve Neşriyat Müdürü
ORHAN SEYFİ ORHON
Basıldığı yer — Cumhuriyet Matbaası